

Prosjektnotat nr. 5-2014

Mari Rysst og Gun Roos

Kroppsidealer og kroppspress blant noen kvinner i Oslo

SIFO

© SIFO 2014
Prosjektnotat nr. 5 – 2014

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING
Sandakerveien 24 C, Bygg B
Postboks 4682 Nydalen
0405 Oslo
www.sifo.no

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporter lagt ut på Internett, er lagt ut kun for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

Statens institutt
for forbruksforskning
Postboks 4682, Nydalen,
0405 Oslo

Prosjektnotat nr. 5 - 2014

Tittel Kroppsidealer og kroppspress blant noen kvinner i Oslo	Antall sider 28	Dato 09.01.2014
Title	ISBN	ISSN
Forfatter(e) Mari Rysst og Gun Roos	Prosjektnummer 11201244	Faglig ansvarlig sign.
Oppdragsgiver Norske Kvinners Sanitetsforening		
Sammendrag Dette notatet diskuterer kroppsidealer, kroppspress og praksiser for endring av utseende blant noen kvinner i Oslo.		
Stikkord Kroppsidealer, kroppspress, kroppspraksiser, kosmetisk kirurgi		

Kroppsidealer og kroppspress blant noen kvinner i Oslo

av

Mari Rysst og Gun Roos

2014

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING
postboks 4682 Nydalen, 0405 Oslo

Forord

Dette notatet om kroppsideal og kroppspress er et utdrag og en liten videreføring av en større rapport om «Retusjert reklame og kroppspress» utført for Barne-, Likestillings- og Integreringsdepartementet i 2014. Norske Kvinners Sanitetsforening var interessert i hva kvinner sier om kroppsideal, kroppspress, egen kropp og særlig ulike praksiser knyttet til endring av utseende.

Notatet er skrevet av Mari Rysst og Gun Roos ved Statens Institutt for Forbruksforskning (SIFO).

Innhold

Forord.....	5
Innhold	7
Sammendrag.....	9
Summary	11
1 Innledning	13
2 Metode og utvalg	15
2.1 Datakilder.....	15
2.2 Utvalg.....	15
2.3 Metoder	15
3 Kroppsidealer og tanker om egen kropp	17
4 Endring av utseende og kosmetisk kirurgi.....	21
5 Konklusjon.....	25
Litteratur.....	27

Sammendrag

I denne rapporten diskuterer vi kroppsidealer, kroppspress og kropps-praksiser knyttet til et utvalg på 17 kvinner, i ulike alder og etnisk bakgrunn i Oslo. Våre informanter støtter antagelsen om kvinners opplevelse av kroppspress som resultat av kulturelle forestillinger om hvordan den perfekte kroppen skal se ut. Dette gjelder særlig unge kvinner. I vårt utvalg er det ingen forskjell på dette i forhold til etnisk bakgrunn. Kvinnene mente, uavhengig av alder og etnisk bakgrunn, at dagens kroppsidealer kan bidra til redusert selvtillit, ikke nødvendigvis hos dem selv, men hos andre. Disiplinering av kroppen etter et forestilt eller faktisk dømmende blikk oppfordrer kvinner til å øke deres estetiske og erotiske kapital. Hvordan unge kvinner forholder seg til kroppsidealer og kroppspress er imidlertid avhengig av holdningene i deres vennekrets og også i egen familie. Vårt notat viser også at kosmetisk kirurgi er noe kvinner er kjent med og har et mer eller mindre reflektert forhold til. Våre informanter var ikke positive til dette med mindre det kunne bedre den psykiske eller fysiske helsen. Alle våre informanter svarte at de ikke hadde benyttet seg av kosmetisk kirurgi og få trodde de ville benytte seg av det i fremtiden. Kvinnene ga uttrykk for forestillingen om at "vi bør være fornøyd med slik vi er", og implisitt ikke benytte seg av kosmetisk kirurgi. Dette er noe de sier, og vi vet ikke hva de faktisk gjør. Studien antyder at kvinner med ikke etnisk norsk bakgrunn er mer kjent med kosmetisk kirurgi enn etnisk norske fordi det er mer del av deres kultur og benyttet i deres bekjentskapskrets. De unge fra skolen med mange elever med innvandererbakgrunn, hevder at kosmetisk kirurgi er blitt ganske vanlig i deres miljø, og mer akseptert. Det kan også veksten i markedet for utseende relaterte praksiser og behandling tyde på. Vi trenger mer forskning som utreder omfang og implikasjoner av dette markedets påvirkning på særlig unge men også eldre kvinners velvære.

Summary

In this paper we discuss body ideals, body pressure and body practices related to 17 women of various ages and ethnic backgrounds in Oslo. Our informants support the claim of women experiencing body pressure as a consequence of cultural notions of what a perfect body is to look like. This appears particularly so for the youngest women. Our material shows no variations of body pressure experience related to ethnic background. The women, irrespective of age and ethnic origin, express that present day body ideals may result in reduced self-esteem, not necessarily among themselves, but among others. Disciplining of bodies according to an imagined or real judging gaze, encourage women to increase their esthetic and erotic capital. However, how women relate to these ideals depend upon attitudes of friends and family. Our study also shows that women are well acquainted with cosmetic surgery and are more and less reflexive of these practices. Our informants were not positive to cosmetic surgery unless it could increase physical and/or mental well-being. None of our informants said they had done cosmetic surgery and few thought they would do so in the future. The women expressed attitudes like “we have to be content with how we look”, indicating that cosmetic surgery should not be relevant. However, this is what they say, but we don't know what they do in practice. Our material suggests that the women of foreign origin are more acquainted with cosmetic surgery than the ethnic Norwegians, in that it is more part of their cultural and social contexts. The young with foreign origin particularly express that cosmetic surgery has become more widespread and accepted in their milieu, which the growth in the beauty market also indicate. We need more research as to how the growth in this market influence and have implications for particularly young but also older women's well-being.

1 Innledning

Dagens samfunn er opptatt av at kvinner, særlig unge kvinner, utsettes for et stort utseendefokus som kan føre til kroppspress. Flere norske undersøkelser støtter dette (Mikkelsen 2010, Javo 2012, Sarronmaa 2014, under arbeid). Aftenpostens side for ungdom, Si;D, publiserer stadig innlegg fra jenter som opplever et sterkt utseende fokus. I perioden hvor vi skrev denne rapporten var det flere innlegg, blant annet fra ”Emma”, med tittel ”Blir vi noen gang bra nok?” (*Aftenposten*, 10/2-2014). Det dette innlegget peker på, er først og fremst et opplevd press mot å ha en bestemt type kropp, en perfekt kropp, slik den oppfattes å være av mange kvinner i dag.

Årsaken til eventuelt kroppspress er kompleks og mangesidig, hvor reklame og media ofte blir utpekt til å spille en viktig rolle. Forskning indikerer for eksempel at reklamens tekst og ikke minst bilder har innflytelse på hvordan folk tenker om attraktive og ikke så attraktive kropper og egen kropp i forhold til dominerende idealer (Champion & Furnham 1999, Rudd & Lennon 2000, Bordo 2003, Mar-tin & Peters 2005, Wasylkiw et al. 2009, Rysst & Klepp 2012). Feminist og forfatter Susan Bordo er sikker på medias påvirkning når hun skriver om det hun kaller for ”the empire of images” og hvordan disse påvirker folk uten at de tenker over det eller er klar over denne påvirkningen. Hun skriver at ”images speak to young people not just about how to be beautiful but how to become what the dominant culture admires, how to be cool, how to get it together” (Bordo 2003: xxi). Det er ikke bare reklamebilder som fremstiller kvinner med attraktive kropper, ukeblader viser også bilder av norske kvinner som har dette (se for eksempel siste utgave av mannebladet FHM, mars 2014: ”10 finalister til Forsidejakten”).

Forskerne Vermeir & Van de Sompel (2013) har undersøkt om en såkalt ”physical attractive stereotype (PA)” også angår barn og konkluderer med at barn påvirkes av attraktive modeller, med andre ord, at reklame med slike modeller virker på en eller annen måte inn på hvordan de ser på sin egen kropp. En bekymring er nettopp at kroppspress og kroppsfokus sprer seg ned i stadig yngre aldersgrupper. Spiseforstyrrelser helt ned i barneskolen er rapportert (Skårderud et al. 2000). Runi Børresen og Jan H. Rosenvinge påpeker i kapitlet «Spiseforstyrrelser – forebygging, oppfølging og behandling» i boken «Barn og unges læringsmiljø» (2008), at «spiseforstyrrelser kan betraktes som et ekstremistisk uttrykk for våre kulturelle idealer om utseende, spisevaner, kosthold og selvbilde» (side 484).

En annen påviselig trend ved vår tids fokus på kropp og utseende er at markedet for kosmetisk og plastisk kirurgi (i fortsettelsen bruker begrepet «kosmetisk» for begge disse) har eksplodert (Bjelland 2006, Javo 2012). En doktorgradsavhandling viser at halvparten av unge kvinner (18-35 år) i Nord-Norge kan tenke seg kosmetisk kirurgi, og at interessen er størst hos dem med lav utdanning. De fleste ønsker seg fettstuging (Javo 2012). Innspill i ulike typer media kan indikere at kosmetisk kirurgi er i ferd med å bli mer og mer vanlig, men her gjenstår mer forskning. I denne lille rapporten skal vi diskutere kvinners tanker om egen kropp i forhold til eksisterende skjønnhetsideal og kroppspress og antyde hvordan dette kan forstås i lys av relevant samfunnsvitenskapelig teori. Vi har særlig fokus på om det er noe de kunne tenke seg å endre på i sitt utseende og eventuelt hvorfor.

2 Metode og utvalg

I det følgende redegjør vi for valg av datakilder, utvalg og metoder.

2.1 Datakilder

- 1) Intervjuer med i alt 17 kvinner i ulike alder i Oslo. Alderskategoriene er: 17 år (videregående), 22 år, over 40 år. Disse omtales som ”informanter”.
- 2) Relevant litteratur.

2.2 Utvalg

Informantene til intervju ble valgt ut gjennom direkte kontakt med to videregående skoler i Oslo-området: en sentrums skole med ulik sammensetning (skole A), og en yrkesfaglig skole også i sentrum (skole B). På skolene valgte vi videre elever fra de klasser skolen bestemte for oss. Elever måtte selv melde seg til å delta etter at de hadde lest et utdelt informasjonsskriv. Kvinnene på 22 år ble valgt gjennom bekjente, og besto av en vennegjeng. Videre intervjuet vi tre kvinner fra et senter for innvandrerkvinner. Senterlederen rekrutterte to som kunne bra nok norsk, og stilte opp selv. Dette senteret kjente vi allerede til. To etnisk norske kvinner over 40 år ble også valgt ut via bekjente. Slik ser utvalget ut:

- Jenter 17 år (videregående skole): totalt 9, hvorav 3 har innvandrerbakgrunn.
- Kvinner 22 år: totalt 3 jenter, alle etnisk norske.
- Kvinner over 40 år: totalt 5, hvor 2 etnisk norske og 3 med innvandrerbakgrunn.

Vi har valgt flest informanter fra videregående skole fordi vi tror denne aldersgruppen er mest utsatt for kroppspress og implikasjonene av dette.

2.3 Metoder

I utvalget har vi 3 unge og 3 voksne kvinner med innvandrer bakgrunn, fordi vi lurte på om de hadde lignende tanker om kroppsidealer og kroppspress som etnisk norske. Det betyr at tilsammen 6 har innvandrerbakgrunn, resten er etnisk norske. De kvalitative intervjuene foregikk i grupper på vanligvis 2-3 personer, og fungerte som en samtale mellom dem og intervjuer. Å intervjuer i grupper har ofte den fordel at det oppstår en egen dynamikk under samtalen som frembringer noe annet/mer enn å intervjuer en og en. I tillegg ble de vist et eksempel på et ukeblad (KK) med en kvinne på forsiden, og vi snakket rundt dette. De fikk også utlevert et lite spørreskjema med detaljerte spørsmål rundt endring av utseende. Til sammen ble det gjort 6 intervjuer som varte i omtrent 60 minutter.

Det er slik at disse individenes standpunkt antas å representere flere enn dem selv, i og med at de lever i et samfunn omgitt av andre mennesker og i daglig relasjon til andre. Vi mener at det ikke er *antallet* informanter som nødvendigvis skaper god forskning, men hvordan det folk sier fortolkes. Den kvalitative delen i vår studie er empirisk i den forstand at vi gjengir ordrett det mange av informantene sa om kroppsidealer, kroppspress og kosmetisk kirurgi. Vi mener at dette gjør debatten og tematikken mer levende.

Tilslutt vil vi også understreke at våre data kun reflekterer det folk *sier* at de gjør, ikke hva de faktisk gjør. Det er en kjent sak innenfor kvalitative metoder at dette ikke nødvendigvis sammenfaller. Folk kan si noe og gjøre noe annet. En slik slagside har all forskning basert på kun intervjuer som ikke kombineres med observasjoner av praksiser, og må leses med det i mente.

3 Kroppsidealer og tanker om egen kropp

Hva et skjønnhetsideal består i varierer med tid og kultur (Dworkin & Wachs 2009). Vektleggingen av det tynne kvinneidealet startet kanskje for alvor med den britiske modellen Twiggy på 1970-tallet. En intervjuundersøkelse av 20 menn og kvinner i alderen 18-60 år foretatt ved SIFO i 2009, (Rysst 2010, Rysst & Klepp 2012), viste at de fleste, uansett alder, beskrev en vakker og sexy kropp i samsvar med slik ukeblader og media fremstilte disse. Kort fortalt skulle denne være passe tynn, passe trent, passe muskuløs for begge kjønn, og det å være overvektig ble betraktet som lite attraktivt (Rysst 2010, Rysst & Klepp 2012). Dette indikerer at det eksisterer dominerende kulturelle modeller for hva som er et perfekt utseende, og som kvinner i ulik grad har internalisert og blir påvirket av. En måte å nærme seg dette på, er å si at kvinners kropp er disiplinert gjennom et subjektivt opplevd faktisk eller forestilt blikk, som ofte omtales som "the male gaze", manneblikket (Calogero 2003). Denne tankegangen er inspirert av filosofen Michel Foucault, som skriver at «with the dispersion of power in the transition from pre-modern to contemporary society, power is not owned by one group used to oppress and dominate another, but, rather, *power is more dispersed and involves a willingness to internalize the gaze of a generalized other who may be watching*» (Foucault i Dworkin og Wachs 2009, vår utheving). Dette blikket må altså ikke være faktisk, men det kan være det og oppleves som et indre trykk for å handle i tråd med kulturelle forventninger til hvordan en kvinne bør se ut. I dag er makt knyttet til det/dem som definerer hva som er et perfekt utseende, og mye innflytelse ligger i hvordan bilder i ulike media fremstiller idealkroppen. Det som kjennetegner disse bildene og kulturelle modellene for kvinnelig attraktivt utseende i dag, er at det i økende grad krever bestemte typer forbruk og er tidkrevende. Det koster rett og slett penger å strebe mot et perfekt utseende og slik er det en voksende industri knyttet til ulike kroppsprosjekter. Et relevant pågående prosjekt i så måte er forskningen til sosiolog Sanna Sarromaa ved Høgskolen på Lillehammer. Hun har fulgt 20 tenåringsjenter i omtrent ett år, og studert hvorfor og hvordan jentene jobber med sitt utseende. Hennes foreløpige konklusjon er at tenåringsjenter bruker mer tid på utseendet enn på lesing og lekser til sammen. De er mest fornøyd med ansiktet, minst fornøyd med puppene, som er "hovedproblemet". I jentenes verden kan alt ved kroppen fikses og forbedres, med andre ord, de er sjelden bra nok (intervju i *Aftenposten* 26/9-2013). Jentene kan sies å bygge opp estetisk (Mikkelsen 2010) og erotisk kapital (Hakim 2010), som henholdsvis betyr at de engasjerer seg i kroppspraksiser som gjør dem mer attraktive generelt og seksuelt spesielt. Dette kan i neste omgang omsettes til andre former for kapital, som sosial og økonomisk (Bourdieu 1977) ved at det øker sjansene for å få venner, kjærester og jobb.

I forhold til hva som er gjeldende kroppsidealer i dag, varierte svarene vi fikk i nåværende studie noe mer enn i 2009, men det er snakk om nyanser, ikke store avvik, og kan like gjerne skyldes måten spørsmålene ble stilt på, som faktiske ulikheter. I denne undersøkelsen kan folk ha svart på hva som var idealkroppen for dem, ikke nødvendigvis det de oppfattet var idealkroppen i media, selv om skillet her er vanskelig. Men felles for alle, både i undersøkelsen nevnt over (Rysst & Klepp 2012) og i denne undersøkelsen, er at det å være overvektig er stigmatisert og det å være slank og/eller tynn viktig. Felles var også at det var grenser for hvor trent idealkroppen skulle være, slik en jente på 17 år i nåværende studie sier: "Den perfekte kvinnekroppen skal ikke være meget muskuløs, jeg husker hvordan reaksjonene var i

media da skjientene viste musklene sine!”. Det hun viser til her er at skjientene fikk negative kommentarer på sine store muskler, særlig gjaldt det Marit Bjørgen, som i *Se & Hør* viste hele ryggen mens hun flekset arm-musklene. Så mye muskler er åpenbart ikke et ideal for jenter. Hun refererer også til at ”en trener på Elixia sier at jenter er redde for å få for mye muskler, de vil bli tynne, men ikke muskuløse”. Med andre ord må kvinner balansere mellom å være litt trent, men ikke så mye at kroppen ikke fremstår som slank og feminin.

For en annen av de 17-årige jentene var det ikke så enkelt å beskrive det kvinnelige kroppsideal i entall, og hun peker på noe vesentlig: ”Jeg synes det er idealer som kræsjer litt, i *Playboy* og i moteblader. Synes det virker som om det er tre idealer: den sunne (trente), Playboykroppen (med former) og den tynne. For meg virker det som om det er Playboykroppen som er menns syn på kvinners idealkropp.” Dette kan hun ha rett i, idealene hun trekker fram er ikke identiske. Kan vi i dag se resultatene av en endring i dominerende kroppsidealer bort fra Playboykroppen, som dominerte media og offentligheten før 1970-tallet, til dagens trente og slanke? En rask titt på siste utgave av mannebladet for unge menn, *FHM*, er ikke overbevisende i så måte. Deres forsidepiker, som omtales som finalister til forsidebilde 2014, er ikke utpreget tynne eller trente. De er slanke og formfulle. Det er imidlertid interessant hvis det er slik at Playboykroppen er den gutter/menn liker best, mens kvinner tror det er den tynne og trente. Hvis et slikt resonnement har noe for seg, kan dette forstås som uttrykk for det Foucault kalte «dispersion of power», spredning av makt som har gjort det mulig for det tynne og trente idealet å innta en dominerende posisjon i media-bildet, og ikke minst i kvinners hoder, i dag.

Jentene på 22 år var enstemmige i at Beyonce hadde drømme-kroppen for dem. Hun er ikke veldig tynn, men passe trent, antydning til magemuskler og «fast i fisken», som de sa. Beyonces kropp er ikke ulik de kropper som *FHM* viser. Deres egne kropper i forhold til skjønnhetsidealet uttrykte de slik: «Mitt ideal er Beyonce. Men idealene i samfunnet ellers er nok at du skal være veldig tynn» (jente 1). «Jeg kunne godt blitt litt tynnere, men tenker ikke på det hele tiden. Tenker ikke så veldig på det. Det vil alltid være noe man vil gjøre bedre» (jente 2). Denne siste jenta er inne på noe viktig, nemlig opplevelsen av at det alltid er «noe man vil gjøre bedre». Det er en av kroppsidealenes og kroppspressets viktigste konsekvens, og som vi også fant i undersøkelsen fra 2009: skjønnhetsidealene er så uopnåelige at det er en kontinuerlig og alltid uavsluttet prosess å prøve å nå dette (Rysst 2010, Rysst & Klepp 2012).

Både de eldste og de yngste kvinnene var enige i at det dominerende kroppsidealet var slank og stram, men de forholdt seg til dette i ulik grad. De eldste kvinnene hadde, uavhengig av etnisk bakgrunn, en mer avslappet innstilling, og mente det var ungdommen og barna som ble påvirket av bilder og skjønnhetsidealene. I våre intervjuer var det ikke overraskende at det var noen av jentene i den yngste kategorien, altså jentene på videregående skole, som eksplisitt sa at de trodde de ble påvirket av de pene, retusjerte bildene, og dermed av kroppsidealene. Å snakke om å bli påvirket av retusjerte bilder eller kroppsidealer går over i hverandre, idet en implisitt antagelse er at bilder av attraktive kropper, som er retusjerte, medvirker til kroppspress. Jentene på 17 år var tydeligst i at de nok selv ble påvirket av idealene, noe som førte til at de ble mindre fornøyd med egen kropp og tenkte at de burde trene eller slanke seg litt. Denne samtalen fulgte mellom to etnisk norske jenter på 17 år, skole A:

Jente 1: ”Tenker gjerne at du bør trene, du kan ikke gå rundt å være misfornøyd. Prøver å skjerpe meg”.

Jente 2: ”Jeg har såpass bra selvilde at jeg kan synes jeg ser bra ut en dag, men jeg sliter litt med sykdom og oppblåst mage, da synes jeg at jeg ser feit ut. Men sier til meg selv at jeg ikke får tenke på de tingene. Tenker at jeg kunne vært litt tynnere, men bryr meg egentlig ikke”.

Jente 1: ”Synes du er helt fin, jeg!”

Jente 2: ”Takk i like måte!”

I denne samtalen kommer det fram to viktige ting, nemlig en tvetydig-het hos jente 2 i at hun både er påvirket og ikke så påvirket av det tynne kroppsidealet. Samtalen antyder at de har internalisert en forestilling om at man «skal være fornøyd med eget utseende, det er det indre som teller», selv om det altså kan røyne på i blant. Dette var også utbredt blant flere av de unge. Jentene viser her hvordan de spontant støtter hverandre i å være pene nok som de er, noe de har lært er en «riktig» innstilling.

Det er imidlertid ikke bare etnisk norske unge kvinner som tror de er påvirket av kroppsidealer. En jente med innvandrerbakgrunn på skole B sier det slik: ”Det påvirker oss alle sammen, innerst inne bryr du deg, man vil ha en fin kropp. Det har blitt mer mobbing pga. kroppsfokus. Jeg ble mobbet som ti-åring fordi jeg var tjukk, også i barnehagen.” De to andre jentene på samme skole støtter henne i dette, og virker like mye opptatt av kroppspress som sine etnisk norske skolekamerater.

Et annet tydelig eksempel på hvordan de yngste jentene tenker om å bli påvirket av kroppsidealer, kommer fram i samtalen under mellom to etnisk norske jenter på skole A:

Jente 3 og 4: ”Ja, det gjør jo det (påvirker oss). Selv om vi vet (at bildene er retusjerte), så gjør det jo det. Det forandrer jo noe. Du ser på det som skal være perfekt og deg selv etterpå, som unormal og stygg....det er veldig lett å tenke sånn hvis du ikke har denne perfekte kroppen, idealkroppen, som man ser slanger seg på Cubus reklamen for undertøy....du blir ikke så veldig høy på deg selv da egentlig, det er ikke så lett å tenke ”Ja, jeg ser bra ut”, når du ser de bildene”.

For materialet som helhet, tyder uttalelsene fra informantene på at de enten opplever påvirkning selv, og/eller henviser til andre som de antar kan bli det. Dette kan indikere at problematikken er for personlig for et intervju med en fremmed, og at de må distansere seg litt. Det er lettere å snakke på vegne av andre enn seg selv. Uansett viser det at de generelt opplever at en påvirkning finner sted. Dette var også tydelig blant jentene på 22 år:

Jente 2: ”Tenker lett at man kan bli litt påvirket av hvordan folk ser ut, men jeg merker på meg selv at når jeg ser noe, tenker jeg at jeg kan prøve å sminke meg sånn eller gjøre sånne ting, men så tar jeg ikke alt for god fisk da, sånn at hvis jeg ikke ser sånn ut så blir jeg ikke så veldig lei meg heller.”

Jente 1: ”Eller undertøymodeller som de retusjerer kjempetynne, så får man en ide om at det er slik man bør se ut. Og ser ikke sånn ut selv, på en måte. Det er jo negativt i den grad folk blir påvirket av det. Og det er det tydeligvis mange som blir da, for meg personlig så går det ikke sånn innpå meg at folk er retusjerte....”

Jente 3: ”Folk i vår alder, de som ikke har en sånn vennegjeng som vår, og f.eks. 13-åringer, kan bli mer påvirket av det.”

Jente 2: ”Det er mye fokus på kropp, og de som ikke er så trygge på seg selv, det blir fort sånn at de må jobbe som bare det for å se sånn ut.”

Disse jentene antyder også at det er vennene som betyr mest for om de er opptatt av kroppsidealer og/eller kroppspress eller ikke. Dette er et viktig poeng fordi når det gjelder andre holdninger hos ungdom, viser forskning betydningen venner har for hva du selv mener og gjør (Frønes 1995).

4 Endring av utseende og kosmetisk kirurgi

Som antydnet tidligere, får dagens kroppsidealer konsekvenser for forbruk og økonomi. Kroppen skal ikke bare være slank og stram, den skal også ikke være helt melkehvit eller ha kroppshår. Som en av jentene på 17 år, skole A, sa: ” Men det er jo ikke bare kroppen, det er jo også sånn at du omtrent bare skal ha hår på hodet... Øyenbryn tegnes på, skal ha lange øyenvipper, slanke fingre...”. Skjønnhetssalonger tilbyr voksing, solarium, manikyr, pedikyr, hårfjerning og hårfarging... i tillegg til at flere og flere salonger og klinikker tilbyr botox og restylen injeksjoner og behandling. Skjønnhetsindustrien har fått flere økonomiske bein å stå på, noe blogging trenden også viser. Noen av de mest leste bloggene for kvinner handler om ulike skjønnhetstips, hvilke tilbud som finnes og hva ulike personer har gjort med utseendet sitt. De yngste informantene i vår studie virket godt informert om blogger, selv om ingen sa de var flittige lesere.

Når intervjuet beveget seg inn på utseendepraksiser som medvirket til endring, slik som kosmetisk kirurgi, hadde alle klare meninger om dette. Overraskende nok var alle informantene kritiske til kosmetisk kirurgi, med mindre det var helsemessige årsaker til bruken av det. Vårt inntrykk gjennom media har vært at det er flere og flere som er positive til denne typen utseendepraksiser. Dette er også en av konklusjonene i Javos doktorgradsavhandling, hvor hun i tillegg påpeker at det er særlig blant kvinner med lav utdanning (Javo 2012). De yngste jentene på skole B, med mange elever med innvandrer bakgrunn, gir inntrykk av å ha nærmere kjennskap til fenomenet enn noen av de andre, idet en sier ”Synes det har blitt for mye aksept av plastiske operasjoner. Blir ikke sett ned på nå som før, det har utviklet seg, men ikke lenge siden det ikke var slik. Hvis noen snakker om å ta botox, er det ikke mange som sier imot”. De andre er enige, og sier at det ”nærmest er blitt normalt å gjøre det. Egentlig burde det ikke være normalt, det syns jeg i hvert fall. Det burde ikke være normalt å ta silikon i leppene, puppene, rumpa! Faktisk. Du er pen på den måten du er” (jente 2). Det disse jentene sier støtter vårt inntrykk av at det er blitt mer vanlig og akseptert med endring av utseende gjennom kosmetiske inngrep. Vi ser også at denne jenta med innvandrerbakgrunn kan ha internalisert forestillingen vi nevnte over, om at man «skal være fornøyd med eget utseende, det er det indre som teller». I et slikt bilde blir kosmetisk kirurgi uakseptabelt.

Jentene på skole A har også klare meninger om plastisk kirurgi:

”Grusomt! Men hvis det hjelper en selv.....(jente 3). ”Hvis noe har skjedd med deg, ulykke og du har fått arr...(jente 2)...”eller en med utrolig små pupper eller ulike lange ben. Hvis det hjelper en fysisk og psykisk” (jente 4). De andre to jentene på samme skole er enige med de andre: ”Det er opptil individet” (jente 1). ”Men det er litt trist at folk tyr til skalpellen for å få den kroppen de vil ha”(jente 2). ”Men det interessante er jo hvorfor folk må det. Det er samfunnet det er noe galt med” (jente 1). ”Ordne tenner er ok, ellers ikke med mindre det er skikkelig ille” (jente 2). ”Men kom jeg i en ulykke ville jeg rekonstruere ansiktet. Nei, generelt synes jeg ikke noe om det” (jente 1).

Jentene på 22 år avviker ikke fra de yngste i sin innstilling til kosmetisk kirurgi. De sier: ”Hvis du er helt flat, så ok med litt pupper, med mindre det går ut over helsa eller du blir hekta av at du skal gjøre enda mer, at du ikke klarer å stoppe. Det er skummelt” (jente 1). Her

tenker hun på en av de mest leste bloggerne for tiden, 19 år gamle Heidi Elise fra Harstad, som har satt inn silikon i brystene, fikset leppene, og nå sist også operert nesa. Hun skriver selv at hun ble ”hekta” på plastiske operasjoner, en avhengighet hun ikke klarer å kvitte seg med. Slike eksempler gir næring til påstanden om at kosmetisk kirurgi er i vekst og at det blir mer akseptert.

22-åringene fortsetter: ”Å rette opp utstående ører er helt ok, det er ting man mobbes for. Men det er helt forferdelig av de som har operert seg av de gamle, de ser ikke ut!” (refererer til damer i Hollywood, som Goldie Hawn, se <http://theyfashion.com/goldie-hawn-plastic-surgery-botox-injection-and-facelift/>) (jente 3). Ingen av disse jentene, eller de yngre, kunne tenke seg å endre noe på egen kropp gjennom kosmetisk kirurgi.

Kvinner i den eldste alderskategorien, er ikke så klart imot som de yngre, og de med innvandrer bakgrunn er mest positive. En med pakistansk bakgrunn synes det er ok ”hvis du eldes veldig fort, eller, jeg vil gjerne fjerne den lille rynken med botox” (kvinne 1). Hun mener her det som i media omtales som «sinnarynken», et begrep som viser til en rynke mange har mellom øynene. Denne kvinnen kunne godt tenke seg å fjerne den, «botox gjør deg blid!”, sier hun og ler. Kvinnen fra Sør-Korea er også positiv, og sier ”Sminke seg også. Synes det er greit å gjøre det for ikke å bli så gammel. Der jeg kommer fra er det veldig vanlig med kosmetisk kirurgi, folk reiser til Seoul fra hele verden for å fikse på ting”. En av forfatterne av denne rapporten besøkte Seoul høsten 2013 og var innom Plastic Surgery Museum. Dette er et museum i tilknytning til en stor klinikk, og museet viste alle mulige operasjoner de kunne gjøre. Det er alt fra kjeve- og nesekorreksjoner, til øyelokkheving, brystforstørring med mer. Seouls undergrunnsbane er pepret med annonser for kosmetiske operasjoner, og det er svært utbredt å ha endret særlig nese og øyne. Som bilde under viser, er det vanlig å reklamere med ”Før-Etter” bilder i slik markedsføring.

Blant de eldste kvinnene er den ene etnisk norske kvinnen også ganske positiv til kosmetisk kirurgi: ”Der det er et problem synes jeg absolutt det er en bra mulighet. Hvor stort problemet er lista, hver enkelt må bestemme sjøl” (kvinne 1). ”Fint å ha sånne tilbud for dem med skavanker. Det er ganske mange som benytter slike tilbud, men det er i andre tilfeller unødvendig” (kvinne 2). ”Ja, jeg kunne tenke meg å ta øyelokkene, jeg har tunge øyelokk, det er et slit å holde dem oppe. Jeg kommer nok til å gjøre det på sikt. Det går utover synet. Men skum-

melt, for det er mye man da kan få lyst til å ta” (kvinne 1). Det er interessant at denne siste kvinnen også er, implisitt, inne på at hun kan få lyst til å endre på mer når hun først har begynt, slik vi fortalte om bloggeren over.

Kort oppsummert er altså inntrykket fra våre informanter at de mener at kosmetisk kirurgi er fint å ha for dem som trenger det for å få det bedre fysisk og/eller psykisk, men unødvendig ut over det. Hva som ligger i at det er greit å gjøre det hvis du får bedre psykisk helse, er uklart, men referansen er gjerne bedre selvtillit. Det er greit å få større pupper hvis du er helt flat og ikke trives med det, som en indikerte over. Det har lenge vært i slike ordelag at kvinner har rettferdiggjort kosmetisk kirurgi, men ifølge Javos doktorgrad synes dette nå å være i endring. Det er ikke så skambelagt som før (Javo 2012), noe informantene med innvandrerbakgrunn også antyder. To av de tre kvinnene over 40 år med innvandrerbakgrunn var mest positive til å benytte seg av dette av skjønnhetshensyn. Det er også interessant at det hevdes av et par informanter at de er redd at hvis man først begynner å gjøre inngrep, kan man få lyst til å gjøre mer.

Tilslutt i denne diskusjonen skal vi gjengi svarene fra vårt spørreskjema (totalt 17 informanter) som omhandlet endring av utseende og kosmetisk/plastisk kirurgi. Det ene spørsmålet var «Har du noen gang tatt plastisk kirurgi?» Alle svarte nei. De opprettholdt også dette negative svaret da vi spurte om de ville benyttet det dersom noen andre be-talte for behandlingen. Vi hadde imidlertid et ganske omfattende tilleggsspørsmål som blir presentert i oppsettet under. Tallene er absolutte, og viser hvor mange av de 17 informantene som har endret noe/gjort noe med utseendet ved hjelp av disse praksiser, samt deres holdning til disse.

	Har gjort	Kan vurdere	Aldri	Vet ikke
Tannbleking	5	2	1	
Hårfjerning (generell)	14	1		
Hårfjerning (intim, brasilian waxing osv)	12	3		
Botox o.l.		1	9	
Solarium	7			
Spray tan	3	2		
Andre bruningsmidler (krem, piller osv)	7			
Negledesign (falske negler, gel osv)	9	1	3	
Hårekstension	1	7	8	1
Hårfarging	9	5	1	
Hårbleking	2		4	
Tatovering	1	1		1
Permanent sminke (tatovering)	1		7	
Laserbehandling av hud (pigmentflekker osv)		5	4	1

Ikke overraskende, så er hårfjerning den praksisen de fleste benytter seg av, uavhengig av alder og etnisk bakgrunn. ”Generell hårfjerning” definerte vi som fjerning av hår på bein og armhuler, i motsetning til intim barbering. De aller fleste fjerner hår under armer og på leggene. Det at såpass mange også fjerner hår på intime steder, støtter påstanden fra den 17-årige jenta om at ”det er jo også sånn at du omtrent bare skal ha hår på hodet...” Hårfjerning er en utbredt praksis, nærmest normalisert i de yngre aldersgrupper. I den utgaven av FHM vi har referert til, svarer alle de potensielle forsidepikene som ble spurt, at de foretrekker å ”ta bort alt håret” nedentil fordi ”hår er ekkelt”.

I tillegg kommer solarium, bruningsmidler, negledesign og hårfarging høyt på lista over vanlige kroppspraksiser. Vi aner konturene av et dominerende skjønnhetsideal som disiplinerer kvinner til ulike kroppsprosjekter i dag: gyllen hud, farge i håret, en kropp uten særlig hårvækst i tillegg til en kropp som er slank og passe trent.

Interessant er det at bare 1 kvinne kan tenke seg å ta botox, hun har utenlandsk bakgrunn og er over 40 år, 9 kvinner sier de aldri vil ta det, mens resten er tause og ikke skriver noe. I Javos arbeid svarte 49 % av de spurte at de kunne tenke seg å ta en eller annen form for kosmetisk kirurgi. Men som vi har vært inne på før, betyr dette ikke at de faktisk vil gjøre det. Javos forskning viser for eksempel at det bare var 3,4 % som hadde gjort det (Javo 2012).

5 Konklusjon

I dette notatet har vi diskutert kroppsidealer, kroppspress og kroppspraksiser knyttet til et lite utvalg kvinner i Oslo. Vi mener likevel disse kvinnene representerer flere enn seg selv, og at det de har fortalt også kan gjelde for andre kvinner i Norge i dag. Det er ingen tvil om at vårt utvalg støtter antagelsen om kvinners opplevelse av kroppspress som resultat av kulturelle forestillinger om hvordan den perfekte kroppen skal se ut. Dette gjelder særlig unge kvinner og i vårt utvalg er det ingen forskjell på dette i forhold til etnisk bakgrunn. Så godt som alle kvinnene, uavhengig av alder og etnisk bakgrunn, mente at dagens kroppsidealer kan bidra til redusert selvtillit, ikke nødvendigvis hos dem selv, men gjerne hos andre. Disiplinering av kropp etter et forestilt dømmende (mannlig) blick er en god betegnelse på situasjonen. Vi kan også hevde at dette dømmende blikket oppfordrer kvinner til å øke deres estetiske og erotiske kapital, som i neste omgang bidrar til å øke deres kapital på andre områder. Et attraktivt utseende gjør trolig at du lettere får jobb, venner og kjæreste, og dermed øker din økonomiske og sosiale kapital.

Vektlegging av utseende har blitt mer fokusert og er i strid med det kvinnekampen sto for på 1970-tallet. Den amerikanske feministen og forskeren Angela McRobbie hevder for eksempel at utseende fokuset er en ny måte å undertrykke kvinner på, men som post-feministene ikke tar inn over seg (McRobbie 2009). Det koster både tid og penger å nærme seg dagens skjønnhetsidealer, og mange tjener gode penger på mange kvinners dårlige selvtillit. Hårfjerning og sminke er daglige gjøremål for unge kvinner (Sannomaa 2014, pågående). I Norge har vi skarpe kritikere til dagens fokus på utseende og kropp i unge skribenter som Marta Breen, Hanna Helseth og Sanna Sarromaa.

På hvilken måte unge kvinner forholder seg til kroppsidealer og kroppspress er avhengig av holdningene i deres vennekrets og også i egen familie. En av jentene på 17 år sa at hun unngikk å bli misfornøyd med sin egen litt store kropp fordi faren påpekte at popstjernen Shakira var hans forbilde med tanke på den ideelle kvinnekroppen. Shakira er ikke syltynn, men har kvinnelige former. I tillegg til venner og familie kan skolen også få en viktig rolle i å bekjempe kroppspress.

Denne lille rapporten støtter altså særlig unges kvinners opplevelse av kroppspress, slik også annen forskning gjør. Vårt notat viser også at kosmetisk kirurgi er noe kvinner er kjent med og har et mer eller mindre bevisst forhold til. Våre informanter var ikke positive til dette med mindre det kunne bedre den psykiske eller fysiske helsen, men hva dette innebærer i dag er et empirisk spørsmål. Det studien også antyder, er at kvinner med ikke etnisk norsk bakgrunn kan være mer vant til kosmetisk kirurgi enn etnisk norske. Hvis dette er slik kan det være fordi holdningen til dette er mer positiv og utbredelsen større i deres opprinnelsesland. De unge fra skolen med mange elever med innvanderbakgrunn hevder at kosmetisk kirurgi er blitt ganske vanlig blant deres jevnaldrende i deres miljø. Javos forskning (2012) viser også at en positiv innstilling er særlig utbredt blant lavt utdannede kvinner, og skole B representerer kanskje et slikt miljø mer enn skole A. Det er imidlertid ingen tvil om at markedet for utseende relaterte praksiser og behandling er i sterk vekst. Vi trenger mer forskning som utreder

omfang og implikasjoner av dette markedets påvirkning på særlig unge, men også eldre kvinner.

Litteratur

Bjelland, A.K. (2006): 'Kosmetisk kirurgi og odontologi i estetikens tjeneste. Noen kritiske refleksjoner,' *Tidsskrift for Kjønnforskning*, 1/2: 5-19.

Bordo, S. (2003): *Unbearable Weight*. London: University of California Press.

Bourdieu, P. (1977): *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.

Børresen, R. og J. H. Rosenvinge (2008): 'Spiseforstyrrelser - forebygging- oppfølging og behandling', kapittel 14 i R. Haugen (red): *Barn og unges læringsmiljø 3*, Oslo: Høyskoleforlaget.

Calogero, R. (2003): 'A Test of Objectification Theory: The Effect of the Male Gaze on Appearance Concerns in College Women', *Psychology of Women quarterly*.

Champion, H. og A. Furnham (1999) 'The effect of media on body satisfaction in adolescent girls', *European Eating Disorders Review*, Vol. 7: 213-28.

Dworkin, S.L. og F.L. Wachs (2009): *Body Panic. Gender, Health and Selling of Fitness*. New York: New York University Press.

Frønes, I. (1995): *Among Peers. On the Meaning of Peers in the Process of Socialization*. Oslo: Scandinavian University Press.

Hakim, C. (2010): 'Erotic capital', *European Sociological Review*, Oxford University Press.

Javo, I.M (2012): 'Psychosocial predictors of an interest in cosmetic surgery: Based on a population study of young Norwegian women', PhD avhandling, Universitetet i Tromsø.

Martin, M.C. and C.O. Peters (2005): 'Exploring adolescent girls' identification of beauty types through consumer collages', *Journal of Fashion Marketing and Management*, Vol. 9, 4: 391-406.

McRobbie, A. (2009): *The Aftermath of Feminism*. London: Sage Publications.

Mikkelsen, M. (2010): *Fordi jeg fortjener det!*, Masteroppgave i sosialantropologi, Universitetet i Oslo.

Rudd, N.A. and S.J. Lennon (2000): 'Body Image and Appearance-Management Behaviours in College Women', *Clothing and Textiles Research Journal*, Vol. 18, 3:152-162.

Rysst, M. (2010): “Healthism” and looking good: Body Ideals and Body Practices in Norway’, *Scandinavian Journal of Public Health*, 38: 71-80

Rysst, M. og I.G. Klepp (2012): ‘Looking good and judging gazes: The relationship between body ideals, body satisfaction and body practices among Norwegian men and women’, *Health*, Vol. 4, nr.5, www.scirp.org/journal/health.

Sarromaa, S: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Hvis-jeg-prover-a-glemme-puppene-og-rumpa-er-jeg-ganske-pen-7320382.html#.UxHZvaW3Zg0>

Skårderud, F., Rosenvinge J, Gøtestam, KG (2000): ‘Spiseforstyrrelser- en oversikt’. *Tidsskrift Nor Legeforening*, 124: 193-142.

Vermeir, I. og D. Van de Sompel (2013): ‘Assessing the What Is Beautiful Is Good Stereotype and the Influence of Moderately Attractive and Less Attractive Advertising Models on Self-Perception, Ad Attitudes, and Purchase Intentions of 8-13-Year-Old Children’, *Journal of Consumer Policy*, DOI 10.1007/s10603-013-9245-x

Wasylikiw, L., A.A. Emms, R. Meuse, K.F. Poirer (2009): ‘Are all models created equal? A content analysis of women in advertisements of fitness versus fashion magazines’, *Body Image* 6:137-140